

життя, узагалі все, що має сенс і значення. Звідси виникає вимога організувати навчальний процес і за змістом, і за формою таким чином, щоб студенти отримували можливість розглядати всі явища життя через призму їхнього діалогового характеру. Крім того, принцип діалогу включає принципово важливе для побудови навчального процесу визнання рівноцінності й рівнозначності всіх учасників спілкування. Викладач і студент, що ведуть діалог у процесі пізнання, мають намагатися вийти на рівень розуміння. Завдання, які виконують студенти на заняттях із гуманітарних дисциплін, мають мати проблемний характер, будити фантазію, давати свободу для самовираження. Якщо ми, наприклад, дамо завдання прокоментувати зміст якоїсь цитати, яка стосується теми заняття, то виявимо у відповідях багатий калейдоскоп думок. При цьому студенти самі здивуються, що їхні однокурсники настільки по-різному сприйняли той самий прочитаний текст.

Людина сама творить світ, в якому живе. Безумовно, індивідуальна картина світу людини багато в чому залежить від різноманітних обставин: умов сімейного виховання, національної культури, народних традицій, освітнього середовища, прочитаних книг тощо. Проте варто спонукати студентів замислюватися про відповідальність людини за те, що і як вона каже.

Значимість діалогу «викладач-студент» визначається тим, наскільки якісно буде підготовлено випускника до виконання своїх професійних обов'язків. Педагог має формувати особистість студента всім своїм єством: словом, характером взаємин, голосом, жестами, мімікою, поглядом – тобто всім, що стосується мовної поведінки. Крім того, необхідно пам'ятати, що навчитися добре говорити можна, лише навчившись правильно мислити. А з цією метою в освітньому процесі мають бути передбачені такі види роботи й навчальні завдання, які спрямовані на запам'ятовування й на вирішення різного роду проблемних завдань, на активізацію самостійного міркування. Удосконалюючи свою мову, людина вдосконалює себе як особистість, створюючи свою унікальну картину світу [3].

Отже, підсумовуємо найважливіші аргументи, що зумовлюють значимість мовної компетентності викладача вишу в сучасних умовах, що потім відображаються на рівні мовної компетентності учнів. Це забезпечення наступності поколінь, вплив на соціалізацію особистості студента в момент її становлення, розширення й інтенсивність сучасних комунікаційних зв'язків, навчання аналізу, узагальнення і збереження інформації, протистояння негативним сторонам інформатизації суспільства, навчання веденню діалогу.

Отже, формування мовної компетентності студентів є одним із найважливіших показників якості навчання, що відповідає вимогам Болонського процесу, й абсолютно неможливе без мовної компетентності викладача закладу вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Могильник А. І., Бодулев О. Ю., Адамчук Н. М. Проблеми психологічної підготовки фахівців в сучасних реаліях української медицини // Безперервний професійний розвиток лікарів та провізорів в умовах реформування системи охорони здоров'я: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Київ, 09 жовтня 2020 року. М-во охорони здоров'я України, Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика. К., 2020. С. 421 – 425.
2. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Загальнокультурна компетенція як особистісна характеристика викладача вищої школи. Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12 листопада 2015 р. Астра. Полтава, 2015. С.75 – 77.
3. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Суржик в українській мові. Українська професійна мова: історія і сучасність: матеріали II регіональної наук.-практ. конф., Тернопіль, ТДМУ, 23-24 червня 2016 року. Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. С.14 – 17.

ІНТЕГРАЦІЯ НОВІТНІХ МЕДИЧНИХ І ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ЛІКАРІВ УКРАЇНИ

Могильник А. І., Адамчук Н. М.

Полтавський державний медичний університет

Обґрунтовано використання в практиці медичної освіти технологій навчання, що інтегрують специфіку педагогічних і медичних технологій на основі особистісно-орієнтованого й діяльнісного підходів. Розглянуто специфіку професійної підготовки майбутніх лікарів за умов сучасної охорони здоров'я в Україні.

Ключові слова: медична освіта, технологія навчання, медична технологія, професійна підготовка лікаря.

The article substantiates the use in practice of medical education of teaching technologies that integrate the specifics of pedagogical and medical technologies on the basis of personal-oriented and activity-oriented approaches. The specifics of professional training of future doctors in the conditions of modern healthcare in Ukraine are considered.

Keywords: medical education, teaching technology, medical technology, medical training.

Упровадження сучасних підходів до навчання в системі професійної освіти відбувається лише на рівні привнесення нового знання про сутність підходу, без зміни організації самого навчального процесу. У дослідженнях останніх років наголошується на необхідності осмислення й розробки нових організаційних форм професійної підготовки й відповідного науково-педагогічного інструментарію, під яким розуміється процес, спрямований на перетворення цілей, результатів, організаційних форм і методів професійної підготовки фахівців адекватно соціальному замовленню й освоєнню компетенцій у галузі професійної діяльності лікарів за допомогою педагогічних технологій, що постійно розвиваються.

Одним із завдань розвитку системи медичної освіти нині стало формування спеціаліста, готового до самостійної лікарської практики в умовах реалізації вимог українських реалій, професійних стандартів і сучасного рівня матеріально-технічної оснащеності державної охорони здоров'я. У зв'язку з цим сучасна професійна підготовка в медичному виші передбачає: широке використання в навчальному процесі комп'ютерних симуляторів, ділових і рольових комп'ютерних ігор, автоматизацію пошуку й відбору варіантів рішень при розборі

конкретних професійних ситуацій, проведення тренінгів, автоматизацію процесів обробки результатів навчання, освоєння теоретичного курсу і практичних умінь із кожної дисципліни навчального плану з урахуванням використання інформаційних і комунікаційних технологій. У зв'язку з цим формування спеціаліста, готового до самостійної професійної лікарської практики в умовах сучасної матеріально-технічної оснащеності, висуває особливі вимоги до професійної педагогічної діяльності викладача медичного вишу. У цьому контексті інструментом, що забезпечує досягнення освітніх цілей і формування професійних компетенцій, є педагогічні технології, в основі яких лежать особистісно-орієнтований і діяльнісний підходи [1].

Важливе місце в реалізації сучасних підходів до медичного навчання належить розвивальним педагогічним технологіям, які забезпечують сформованість суб'єктних якостей у фахівців нового покоління українських лікарів, побудованих на принципах комунікації, діяльності та спілкування, з опорою на діалогові й інтерактивні методи навчання.

Педагогічною технологією називають сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання й виховання, що дозволяють: успішно реалізовувати поставлені освітні цілі, збагачувати читання лекцій і проведення практичних занять, організовувати самостійну діяльність студентів медичних вишів, розробляти навчально-методичне забезпечення на базі інформаційних і комунікаційних технологій.

Таким чином, освітня технологія в медичному виші має на увазі: сучасний зміст, який передається студентам і передбачає не предметні знання, а компетенції, адекватні сучасній життєвій практиці загалом і професійній практиці зокрема; зміст має бути добре структурованим і викладеним у вигляді мультимедійних навчальних матеріалів для передачі за допомогою сучасних засобів комунікації; сучасні методи навчання – це активні методи, що передбачають акцент на взаємодію студентів та їх залучення до навчального процесу, а не на пасивне сприйняття матеріалу [7].

Викладачі медичних вишів єдині в методичних підходах до викладання навчальних дисциплін: надання переважно медичної інформації; недостатня увага навчанню студентів роботі з інформацією; надання готового алгоритму дії без обговорення підстав; недостатня увага до формування досвіду розробки алгоритму дій; закріплення нормативу суб'єкт-об'єктних відносин із пацієнтами і студентами; навчання способам лікування хворого, а не хворого; недостатня увага до формування досвіду прийняття рішень; недостатня увага навчанню способам самостійного освоєння медичних технологій [2].

Особливістю професійної діяльності лікаря є необхідність приймати рішення за умов дефіциту часу. Очевидно, що чим ширші знання фахівця, чим більший досвід застосування практичних умінь у ситуаціях, що змінюються, тим ефективніші такі рішення, тим успішніша професійна діяльність.

Специфіка професійної педагогічної діяльності викладача в медичному виші полягає в тому, що основою діяльності викладача є опора на власний досвід. Професійна свідомість викладачів медичного вишу спрямована не на цілі розвитку і становлення особистості майбутнього лікаря, а на засвоєння студентами суми теоретичних знань, інформації та практичних умінь. У сучасних умовах трансляція знань не є результативною.

Передача готових знань і формування вмінь ускладнює застосування знань в умовах, що змінюються. Це спонукає викладача шукати більш адекватні, ніж раніше, форми роботи; необхідність розвитку клінічного мислення студентів має бути основним завданням сучасної медичної освіти в Україні. Володіння методами і способами залучення студентів до вирішення практичних ситуацій, що потребують різних стратегій мислення з можливістю й необхідністю застосування теоретичних знань; навчання студентів вибирати стратегії лікування пацієнта на основі діагностики, анамнезу й особистісних особливостей мають стати пріоритетними для викладача медичного вишу [7].

Дисциплінарна модель навчання не дозволяє формувати цілісне бачення особистості пацієнта, потрібна модульна побудова навчального процесу з виходом на компоненти діяльності лікаря. Суттєвим недоліком у медичній освіті є недостатнє забезпечення комунікативної складової.

Державні освітні стандарти, кваліфікаційні вимоги, що пред'являються до випускників медичних вишів України, вимагають, щоб дії медичних працівників не визначалися тільки встановленням діагнозу і призначенням лікування; взаємодія й лікування мають бути спрямовані на індивідуальні потреби, бажання пацієнтів і членів їхніх сімей; якість роботи медичних працівників має покращуватися не тільки в результаті отримання спеціальних знань, а й завдяки їхній здатності до комунікації, роботи в команді, баченні хворого як особистості. Новою якістю є не лише орієнтація на засвоєння певної суми знань, а й розвиток особистості студента, його пізнавальних і творчих здібностей.

Особливості професійної діяльності майбутніх медичних працівників в Україні полягають у інтеграції медичних, психологічних і педагогічних аспектів у навчальний процес. Найбільший інтерес у рамках особистісно-орієнтованого підходу представляють особистісно-діяльні технології, що дозволяють учням активно працювати на занятті, відкривати особистісні сенси, накопичувати й активно використовувати суб'єктний досвід, що повною мірою реалізують одну з основних психологічних закономірностей: особистість розвивається в діяльності. Особистісно-орієнтований і діяльнісний підходи забезпечують спрямованість процесу навчання на розвиток і саморозвиток професійно-значущих якостей суб'єкта діяльності, на становлення суб'єкт-суб'єктних відносин, активність студентів.

Особистісно-діяльнісна технологія – це сукупність методів і засобів відтворення теоретично обґрунтованих процесів професійної підготовки, що дозволяють реалізовувати поставлені освітні цілі й особистісні потенційні можливості до освоєння компетенцій, представлених знаннями, уміннями й досвідом здійснення професійної педагогічної діяльності викладача медичного вишу.

Вищезазначені методи й засоби базуються на основі алгоритмізації професійної діяльності; проблематизації навчального діалогу; включення до навчання ситуацій професійної діяльності, що вимагають аналізу і прийняття рішення на основі теоретичної інформації; набору апробованих у власному досвіді викладача медичного вишу способів діяльності; рефлексії досвіду здійснення діяльності та професійної комунікації в проблемних умовах. Професійна підготовка в руслі особистісно-орієнтованого й діяльнісного підходів має сприяти освоєнню способів професійної діяльності.

Алгоритмізація розуміється як процес виділення операцій діяльності й визначення їх оптимальної послідовності, при цьому алгоритм співзвучний структурі діяльності й визначається як реалізована в строго певній послідовності сукупність дій, що входять до цього конкретного виду діяльності, як опис сукупності елементів дій викладача і студента, їх послідовності та взаємозв'язку, дозволяє усвідомлено освоювати професійну діяльність на основі алгоритму практико-орієнтованих дій.

Проблематизація навчального діалогу забезпечується включенням студента до обговорення з викладачем професійно-значимих проблемних ситуацій, спільного пошуку професійного рішення на основі самостійного здобування необхідних знань. Проблематизація створюється викладачем у вигляді формулювання проблем, які в студента викликають необхідність пошуку інформації на вирішення професійної ситуації.

Метою реалізації особистісно-діяльнісних технологій є усвідомлення викладачем медичного вишу якості власної професійної педагогічної діяльності та шляхів підвищення результативності своєї діяльності за рахунок оволодіння способами відбору змісту, методів і організаційних форм навчання, що відповідають завданням розвитку особистості студента в умовах сучасного інформаційного суспільства. Особистісно-діяльнісні технології призначені для оптимізації процесу передачі викладачем і освоєння слухачем постійно зростаючого обсягу наукових знань за допомогою вирішення професійних педагогічних ситуацій; розвитку професійної комунікації, формування вміння працювати в команді, розподіляти ролі, приймати суб'єктами процесу навчання спільні рішення професійних завдань; управління процесом особистісного і професійного розвитку учасників освітнього процесу у виші; формування досвіду провадження професійної педагогічної діяльності адекватно змісту її компонентів на основі рефлексії [4].

Особистісна орієнтованість на рівні цілей навчального процесу полягає в забезпеченні свідомого освоєння їх студентами освітніх програм, створенні умов для розуміння сенсу своєї освітньої діяльності на заняттях і в ході самостійної роботи, на консультаціях та іспитах; можливості прояву й реалізації індивідуальних можливостей студентів при здійсненні навчально-пізнавальної й організаційної діяльності; організації самоконтролю і самооцінки; стимуляції студентів до активної, самостійної навчально-професійної й дослідницької діяльності; створенні умов для професійно-особистісного розвитку студентів у навчальному процесі.

Усвідомлення багатьох навчальних, наукових і професійних проблем забезпечується технологіями навчання, побудованими на основі діалогічного методу, виступаючи за сприяння викладача вишу способом осмислення навчальної інформації. Діалог вимагає пошуку й вибору аргументів, передбачає невідомість ідей, теорій, способів, дій, рішень. Такі технології стають технологіями обміну змістами, побудованими в діалогічній формі спільної діяльності викладача медичного вишу зі студентами, які проєктуються й реалізуються з опорою на мовний підхід і діалог і припускають інтерпретацію культурних текстів та адекватне їх розуміння [6].

Основними методами, які виступають за структурою основою використання технологій у навчальному середовищі медичного вишу, виступають діалог, співпраця, партнерство, мозковий штурм, проблемний метод, метод групової й колективної діяльності та інші.

У технології навчання провідна роль приділяється засобам навчання: викладач не навчає студентів, а виконує функції стимулювання й координації їхньої діяльності, а також функцію управління засобом навчання. Педагогічна майстерність викладача полягає в тому, щоб відібрати потрібний зміст, застосувати оптимальні методи й засоби навчання відповідно до програми і поставлених педагогічних завдань.

З викладеного можна назвати такі типи особистісно-діяльнісних технологій:

- орієнтовані на інформаційну взаємодію (сприйняття, засвоєння, контроль і корекцію навчально-професійної інформації через особистісно-орієнтовану професійну ситуацію);
- спрямовані на розвиток взаємодії (уміння працювати в команді, розподіляти ролі, приймати спільні рішення) і професійну комунікацію для вирішення професійних завдань;
- спрямовані на розвиток професійно-значущих особистісних якостей фахівців.

До першого типу належать технології інформаційної взаємодії: проблемно-орієнтовані технології (технології, орієнтовані на дію), технології програмованого навчання (алгоритмізація), гіпертекст, гіпермедіа [5].

Технології, що належать до другого типу, орієнтовані на розвиток взаємодії та професійної комунікації, вибудовування відносин з іншими людьми, технології роботи в команді, у колективі, технології прийняття соціальної норми або соціальної ролі, технології консультування й надання допомоги, профілактики чи вирішення конфлікту та ін. Це технології позиційного навчання, взаємонавчання, ділові ігри, тренінги, веб-квести, проєктне навчання, технології телекомунікації. Проєктні форми навчання відрізняються різноманітністю і можуть широко використовуватися у формуванні ключових компетенцій студентів-медиків і підготовці їх до реальних умов життєдіяльності [3].

Третій тип особистісно-діяльнісних технологій представлений рольовими іграми, тренінгами особистісного зростання, кейс-технологією.

Технології навчання студентів на основі інтеграції з медичними технологіями передбачає поєднання різних способів взаємодії на навчальних заняттях, в основі яких лежить індивідуальне засвоєння знань.

Таким чином, постійний розвиток інноваційних процесів у системі медичної освіти України (методи діагностики, профілактики й лікування, нові технології в медицині та ін.) неминуче змінює погляди на діяльність викладача сучасного медичного вишу і ставить нові вимоги до його професійно-педагогічної підготовки.

Список використаної літератури

1. Могильник А. І., Бодулев О. Ю., Адамчук Н. М. Проблеми психологічної підготовки фахівців в сучасних реаліях української медицини. Безперервний професійний розвиток лікарів та провізорів в умовах реформування системи охорони здоров'я: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Київ, 09 жовтня 2020 року. М-во охорони здоров'я України, Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика. К., 2020. С. 421 – 425.
2. Могильник А. І., Бодулев О. Ю. Аспекти симуляційного навчання в медичній науці. Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, Полтава, 19 березня 2020 року. М-во охорони здоров'я України, Українська медична стоматологічна академія, 2020. С. 142 – 144.

3. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Актуальні проблеми етики та деонтології у взаємодії лікаря і пацієнта. Концептуальні шляхи розвитку науки в сучасних умовах : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. м. Київ, 25-26 березня 2016 р. К.: НЦМД, 2016. С.15 – 16.
4. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Загальнокультурна компетенція як особистісна характеристика викладача вищої школи. Здоров'я людини: теоретичні, практичні та методичні аспекти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 12 листопада 2015 р. Астра. Полтава, 2015. С.75 – 77.
5. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Мультимедійна презентація як метод самостійного вивчення навчального матеріалу. Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів: матеріали навч.-наук. конф. з між-нар. участю, Полтава, 23 березня 2017 року. М-во охорони здоров'я, ВДНЗУ «Українська медична стоматологічна академія». Полтава, 2017. С.101 – 102.
6. Могильник А. І., Лелюк Я. О. Суржик в українській мові. Українська професійна мова: історія і сучасність: матеріали II регіональної науково-практичної конференції, Тернопіль, ТДМУ, 23-24 червня 2016 року. Тернопіль: Укрмедкнига, 2016. С.14 – 17.
7. Могильник А.І. Інтерактивні методи навчання в сучасній медичній освіті. Сучасна медична освіта: методологія, теорія, практика: матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. з міжнар. участю, Полтава, 19 березня 2020 року. М-во охорони здоров'я України, Українська медична стоматологічна академія. Полтава, 2020. С.140 – 142.

ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЛІКАРЯ

Непорада К.С., Нетюхайло Л.Г., Білець М.В., Омельченко О.Є., Микитенко А.О., Хміль Д.О., Криворучко Т.Д., Котвицька А.А., Тихонович К.В., Цебенко М.О.

Полтавський державний медичний університет

Вивчення клінічної біохімії сприяє формуванню спеціальних компетентностей лікаря, допомагає в проведенні науково-дослідної роботи здобувачів освіти на якісно новому рівні та інтегрує теоретичні знання біологічної хімії в практичну роботу лікаря.

Ключові слова: біоорганічна хімія, клінічна біохімія, компетентності.

The study of clinical biochemistry contributes to the formation of special competencies of a doctor, helps in carrying out research work of education seekers at a qualitatively new level and integrates theoretical knowledge of biological chemistry into the practical work of a doctor.

Keywords: bioorganic chemistry, clinical biochemistry, competences.

Вища медична освіта змінюється відповідно до вимог сучасного суспільства й ринку праці. Сучасне суспільство потребує від фахівця, окрім професійних знань і умінь, уміння ефективно діяти в складних, нестандартних ситуаціях, сповідувати толерантне ставлення до оточення й постійно самовдосконалюватися. Ураховуючи специфіку діяльності лікаря, його професійна компетентність базується на ключових навичках, а саме: професійних, комунікативних, дослідницьких і наукових. Проблема формування професійної компетентності фахівця знаходиться в полі зору багатьох дисциплін. Інтеграція знань і вміння їх застосовувати в практичній роботі лікаря – важливе завдання у формуванні високопрофесійного спеціаліста [10].

Провідна мета освітнього процесу вищої школи в умовах глобалізації, інформатизації та інтеграції світової спільноти й відповідно до Стратегії розвитку медичної освіти в Україні, схваленої Кабінетом Міністрів України від 27 лютого 2019 р. № 95-р., – це підготовка фахівців і формування творчих особистостей, здатних до самостійної роботи, які вміють діяти в нестандартних ситуаціях і відчують потребу в безперервній освіті. Але ж ця концепція висвітлює й головні проблеми сучасної медичної освіти України, а саме: компетентності, якими оволодівають здобувачі освіти, не завжди є релевантними й сучасними, обмежений обсяг фінансування наукових досліджень, як у вищій школі, так і в науково-дослідницьких закладах, проблеми реалізації принципів академічної доброчесності за світовими стандартами, що заподіює значну шкоду морально-етичним основам у галузі надання освітніх послуг у вищих медичних навчальних закладах країни. Нові інформаційні виклики зумовлюють упровадження в навчальний процес новітніх технологій дистанційного навчання, які зазвичай не дозволяють на достатньому рівні відпрацьовувати практичні навички [8].

Однією з основних тенденцій у реформуванні сучасної освіти є впровадження компетентнісного підходу. У наші дні неможливо бути повноцінним фахівцем, лише відтворюючи вивчене. Біологічна хімія також робить свій внесок у формування найважливіших лікарських компетенцій, чималу частку яких становлять компетенції, пов'язані з умінням проводити цілеспрямований пошук, збір і узагальнення необхідної інформації. Саме компетентнісний підхід покладено в основу створення нового покоління стандартів вищої освіти України на другому (магістерському) рівні галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальностями 222 «Медицина», 221 «Стоматологія» і 228 «Педіатрія». Згідно з цими стандартами кінцевим результатом навчання є здатність майбутнього лікаря до визначення необхідного переліку лабораторних досліджень, оцінки їхніх результатів і встановлення на їхній основі попереднього і клінічного діагнозу захворювання. Саме тому в новій робочій програмі з біоорганічної і біологічної хімії передбачено перерахування у вступній її частині професійних компетенцій, на формування яких має бути націлене вивчення дисципліни [1].

Компетентнісний підхід не новий для системи вищої освіти. Виняток не становить і медична освіта, що має двоїстий характер: з одного боку – це процес оволодіння професійною кваліфікацією відповідно до спеціальності, а з іншого – виступає складовою системи охорони здоров'я. Підготовка майбутніх лікарів у цьому контексті є складною інтеграцією специфіки медичної освіти, сучасних тенденцій у практичній охороні здоров'я і світового досвіду реформування даної галузі. Професійна компетентність – інтегральна складова професійної підготовки майбутнього лікаря, що обумовлює здатність до вирішення медичних завдань, а також проблем, які виникають у його практиці з використанням знань і професійного досвіду [4].